

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

(Folyóiratok és hírlapok irodalomtörténeti vonatkozású cikkei.
Munkatársak: *Alszeghy Zsolt, Baros Gyula, Gulyás Pál, Halász László, Pintér Jenő.*)

I. Folyóiratok.

A Cél. — 1927. évf. június. Bartha József: *Az Ady-kérdés.* Válasz Makkai Sándor Ady-tanulmányára. Cáfolja M. S. Ady-tanulmányának állításait. A cikkíró szerint Ady költészete „a zsidó-radikalizmus és a hazátlan szocializmus verses kifejezése, telítve osztálygyűlölettel, nemzeti hagyományaink lebecsülésével, intézményeinket felforgató szándékkal és a magyar fajtánk megvető lekicsinylésével... Makkai püspök úr tehát ne ajánlgassa a magyar ifjúságnak Ady költészetét, mint olyat, amelyből kritikai hazaszeretetet tanulhat. Láttuk, éreztük és keservesen tapasztaltuk, hogy ez a kritikai hazaszeretet a hirhedt októberi és még hirhedtebb márciusi kritikus fordulón hova vezet... Adyról találón írja Tormay Cecil Bujdosó Könyvében: „A bűn, amelyet a daloló sírásó elkövetett saját nemzedékén, ki tudja hány nemzedéket temet majd sírba, míg jóvátészik a nemzet szerencsétlenségét.“

Akadémiai Értesítő. — 1927. évf. 1—4. sz. Kéky Lajos: *Jelentés a Vojnits-jutalomról.*

Az Akadémia az 1927. évi Vojnits-éremet 29 darab közül Harsányi Zsolt A Noszty-fiú esete Tóth Marival c. vígjátékának ítélte oda. *Jelentés az Akadémiai választásokról.* Az 1927. évi nagygyűlésen megválasztottak az I. osztályba levelező tagnak: Csűry Bálint, Klemm Antal magyar nyelvészek és Baros Gyula irodalomtörténetíró.

A Magyar Asszony. — 1927. évf. 5. sz. Brisits Frigyes: *A koronázó ember.* Prohászka Ottokár búcsúztatása. „Koporsója mellett mindenki lezuhan. Úgy, ahogy összeomlik a dal, mikor a lantról lepattan a húr.“ — *Szobrot emeljünk!* Berta Ilona lelkes felhívása a Prohászka-emlékszobor ügyében.

A Sajtó. — 1927. évf. 1. sz. Kelényi Ottó: *Buda és Pest hírlapirodalmának multja.* Ismerteti az első budai német hírlap fennmaradt számait. Ez a hírlap, a Mercurius, 1731 körül indult meg Nottenstein János György budai nyomdász költségén. Szerkesztőjét nem ismerjük. Hetenkint kétszer jelent meg negyedréti alakban 4—14 oldal terjedelemben. Leginkább a külföldi eseményekről tájékoztatta olvasóit, a bécsi lapokból vett értesülései alapján.

Budapesti Szemle. — 1927. 4. sz. Viszota Gyula: *Kossuth Lajos trott hírlapjai* (I.). Kossuth Lajos 1832 dec. 7-én kezdte meg az Országgyűlési Tudósítások kiadását és folytatta az országgyűlés végéig. Összesen 344 szám

jelent meg és egy toldalek. Az 1—68. számokat legnagyobbbrészt Kossuth fogalmazta meg s ezeket azután lemásolták és borítékban küldték meg az előfizetőknek. A 68—82. számok kősaajtón készültek, a többi ismét úgy, mint az előző számok, csakhogy most irnokoknak mondták tollba és ezek gondoskodtak tollbamondásukról és további másolatukról. (A tanulmány részletesen ismerteti a kiadással járó nehézségeket.) — Császár Elemér: *A régi és az új magyar irodalom*. Két, egymással alig érintkező irodalmunk van, egy jobboldali és egy baloldali. Más a két irodalom fölfogása az erkölcs és más a művészet kérdésében. Szemére vetik a jobboldal irodalmának, hogy nem helyezkedik a *l'art pour l'art* álláspontjára. Ez a vád alaptalan, sőt a vádat meg kell fordítanunk. Modern költőink voltak azok, akik tévesen magyarázták s akaratlanul is álutakra juttatták a művészetet. Valóban, a modernek lírája ma már szinte tudatosan kerüli nemcsak az egyetemes nagy érzések költői értékesítését, hanem a maga egyéni élményeit és szívének vívódását is elfojtja. A modernek egyik elméletírója szerint mennél kevesebb a versben az értelem, annál mélyebben fekvő hangulatot tud vele a költő kifejezni. Ez a fölfogás a szellem üres játékvá alacsonyítja a költészetet. Vajjon a költészet igazi hivatása nem az-e, hogy az emberi lélek mozgalmainak rajzával megindítsa szívünket és foglalkoztatassa képzeletünket? Az esztétikumtól nem választható el a politikum, az erkölcs, a világnézet. A haza, erkölcs, vallás szentháromságának megsértése semmiféle jelszó kodvéért sem tűrhető. — Kéky Lajos: *Vargha Gyula új költeménykötete*. Vargha Gyula egyénisége és költészete egyike mai életünk kevésszámú vígasztaló és fölemelő jelenségének. Kötete egészében is méltó költői nevéhez, tiszteletet keltően nyilatkoztatja meg kiváló egyéniségét, s lélekemelően érezteti, hogy költészete belső szükségből fakadó nagy lélekföltárás. — U. i. 5. sz. Angyal Dávid: *Lord Loftus és Széchenyi*. A londoni Külügyi Levéltár adatainak felhasználásával készült tanulmány az egykori bécsi angol követnek, Lord Loftus Agostonnak, Széchenyivel való összeköttetéseit ismerteti. Loftus annak idején Strafford marquiséra kérésére és Széchenyi kedvéért szétosztogatott néhány példányt a Blick-ből, bár ő maga különös jelentőséget aligha tulajdonított a könyvnek. Ő küldötte el 1859 december 1-én John Russelnek Hollán röpiratát (*Zur ungarischen Frage*), majd 1860 február 2-án Széchenyinek Offenés Promemoria-ját. Zichy Edmund gróf társaságában 1860 április elején Döblingbe is ellátogatott. Nem sokkal ezután április 7-én, egy nappal öngyilkossága előtt, Széchenyi elküldötte Loftusnak azt a huszonnégy palack tokaji bort, melyet már előzőleg fölajánlt neki. „Végző kiüzdelmében is a lordra gondolt. Mintha utolsó küldeményével azt izente volna neki, hogy ne felejtse el azt az országot, mely napjának tüzeit öntötte a tokaji borba.“ — Viszota Gyula: *Kossuth Lajos trott hírlapjai* (II.). Kossuth tudósításait pontosan folytatta az országgyűlés befejeztéig. Reviczky már a kezdetén meg akarta szüntetni a tudósításokat, de a nádor és személyes aggodalmassága és késlekedése meggátolták őt e szándékában. Amikor az 1835 február 15-i országos ülésen Balogh barsi követ, utasítása értelmében hírlap létesítését indítványozza, Kossuth tudósításai is szóba kerültek, sőt kemény bírálat hangzott el róla báró Ferényi Zsigmond részéről. Kossuth erre lapja 222. számában hosszan válaszolt. Megengedi, hogy ítélete a módok felett lehet fonák, de hogy a hazát s emberiséget nála valaki forróbban szerethesse, azt kereken tagadja. — Berzeviczy Albert: *Még egyszer: irodalmunk*

és a *Kisfaludy-Társaság*. Felelet Babits Mihálynak a Nyugat 1927 április 1-i számában „A kettészakadt irodalom“ c. válaszára. A szerző szerint a vég-célra, erőink egyesítésének szükségességére nézve egyetért vele, s ami nézet-eltérés van köztük, azt nem tartja oly természetűnek, mely kölcsönös meg-értéssel elosztható, vagy legalább enyhíthető ne volna. — Voinovich Géza: *A Széphalom, a Szemle, az Izzés meg az Igazság*. A Széphalom 4—6. számá-ban a szerkesztő hosszú cikkben válaszol azokra a megjegyzésekre, melyeket a Budapesti Szemle márciusi száma szerint az új folyóíratra tett. Ez újabb cikkben a szerző részletesen foglalkozik a Széphalom szerkesztőjének vála-szá-val s a maga felfogásának helyességét bizonyítja. — U. i. 6. sz. Viszota Gyula: *Kossuth Lajos írott hírlapjai* (III.). Az Országgyűlési Tudósításokkal Kossuth magának nemcsak jó hírnevet szerzett, hanem tekintélyes megelőtet is, amire nagyon rá volt szorulva, mert szüleit, testvéreit támogatnia kellett. Az országgyűlés végén pártfogói szerették volna állandósíttatni az eszmeköz-lés bevált formáját. Így születhettek meg a Törvényhatósági Tudósítások, amint azt Kossuth Országgyűlési Tudósításai utolsó száma után közölt, 1836 május 15-én keltezett „Jelentés“-e mutatja. (A tanulmány ezután nagy ala-possággal s részletesen ismerteti a terv megvalósítását akadályozó körülmé-nyeket.)

Egyetemes Philologiai Közlöny. — 1927. évf. 1—6. sz. Huszti József: *Francesco Maturanzio magyar vonatkozású költeményei*. E tanulmány írója megállapította, hogy a Vatikáni Könyvtár Cod. Ottob. Lat. 2011. jel-zésű kódexének szerzője Francesco Maturanzio perugiai humanista. A kódex magyar vonatkozású versei közül az „Ad Ladislaum Pannonium“ Vetési Lászlóhoz van intézve; az „Ad Pompilianum Pannonium“ címzettjének neve megfejtésre szorul. (Az értékes dolgozat a magyar humanista irodalom tör-ténete szempontjából több becses adatot tartalmaz.) — Kastner Jenő: *XVII. és XVIII. századi olaszból fordított vallásos műveink*. Figyelemreméltó ada-lékok Faludi Ferenc, Illyés András és István, Molnár János és Debreceni Kalocsa János munkásságának forrásaihoz.

Élet. — 1927. évf. 9. sz. Laupérth Géza: *Önéletrajz.* — Vas Tamás: *Finta Sándor*. A szombathelyi poéta immár tíz kötetten él a Dunántúl olvasó-közönségének szeretetében. Versei meleg hangulatok, egy nemes szívű, opti-mista ember világszemléletének színes foszlányai. Prózája a hétköznapoknak Dickens humorára emlékeztető rajza. — 11—12. sz. Alszeghy Zsolt: *A lírai költészet művészete*. (Különnyomatban is megjelent; könyvismertetésünk során szólunk róla.) — Virágh Ferenc: *Victorisz Józsefnél*. A nyíregyházi poéta beszámolója költői pályájáról. — 13. sz. A. Zs.: *Emlékünnep Nyúlfauban*. Domonkos István, kath. szépiró emléktáblájának leleplezéséről. — 15. sz. Harsányi Kálmán: *Egy sor Lucifer*. Kürti József, Palágyi Lajos, Nagy Ador-ján és Sugár Károly színészi alakítása az Ember Tragédiájában. — 17. sz. Radványi Kálmán: *A drámatródtól a közönségig*. Az irodalmi mű színházi megjelenítéséről.

Erdélyi Irodalmi Szemle. — 1927. évf. 1. sz. Perényi József: *Aranka György és Kazinczy Ferenc*. Aranka György a XVIII. század végén lelkes mozgatója volt az erdélyi írói törekvéseknek. A szerző ismerteti Kazinczy Ferencel folytatott levelezését. — Kiss Ernő és Kristóf György: *Erdélyi*

regények. A legújabb regények jó ítéletű és beható esztétikai elemzése. — 2. sz. *Emlékküzet Márki Sándor tiszteletére.* Történeti tanulmányokban gazdag füzet Bíró Vencel Márki Sándor életrajzával és Ferenczy Miklós Márki-bibliográfiájával.

Ethnographia. — 1927. évf. 4. sz. Tolnai Vilmos: *Cserebogár, sárga cserebogár.* Az értékes tanulmány közvetlen bepillantást enged abba, hogyan bukkan föl egy-egy népdal s hogyan lesz azzá műdalból. A Cserebogár szövege és dallama sem eredeti népdal, hanem a szövegében is dallamában is: műdal. Ismeretlen szövegszerzője és dallamszerzője az 1810 körül vándorló szántársulatok tagjai közt kereshető. Egyesek szerint Gál Dániel református lelkész szerzette szövegét 1822-ben debreceni theológus korában; mások szerint Szűcs Abrahám debreceni diák, utóbb pestmegyei földbirtokos ugyanazon időtájt. Helyesen mondja a tanulmány szerzője, hogy ideje volna már egybeállítani a műköltői eredetű népdalok jegyzékét. — Szendrey Zsigmond: *Történeti népmondáink.* Az értékes anyaggyűjtemény folytatása. — 1927. évf. 1. sz. Solymossy Sándor: *A gondolatritmus eredete.* Ennek a témának első megnyugtató tudományos feldolgozása külföldi viszonylatban is. Szilárd Leó: *Szent László a népköltésben.* Nemleges eredmény: az egész népköltés terméséből alig lehet néhány homályos adatot összeszedni Szent Lászlóra nézve.

Híd. — 1927. évf. 2. sz. Imre Sándor: *A legújabb irodalom és az ifjúság.* (Különlenyomatban is megjelent; külön ismertetjük.) — Csanády György: *Patroklos körül.* A cikkíró szerint sűrűn hangzanak fel ilyen kijelentések: Ady az ifjúság megfertőzője; Ady a politikai és etikai destrukció költője; ami volt Károlyi Mihály, Kunfi Zsigmond, Jászi Oszkár a politikában, az volt Ady az irodalomban; Adyt ünnepelték a románok és a forradalmárok. Ezzel szemben a cikkíró védelmébe veszi Adyt s jelzi, hogy a most folyó ütközet nem a keresztény-nemzeti közvéleményben, hanem a magyar ifjúság lelkében fog eldőlni. Ennek az ifjúságnak ma még alig van szava, megnyilatkozási alkalma, cselekvési területe s már az a benyomás keletkezhetik, hogy az Ady-pörben a konzervatívok győztek. Pedig nem így van a dolog. Új generáció nőtt fel az Ady-hagyomány örökségében és a magyar irodalom korhadt fájának törzsökén. „Az Ady-revizió elkésett. Az a tény, hogy egy olyan könyvet írhatott valaki, mint aminőt Makkai írt: bizonyosság arra, hogy Ady minden szépségének, minden döbbenetességének, minden igazának és minden kálváriájának lángjai már bennünk égnek. Az Ady-revizió elkésett. Ady zokogása, vére hullása, kiüzedelme, bukása és diadala bennünk már friss malter, amely a szűk és látható határokon túl építi már az új, a tágas, a tisztább és jobb magyar jövőt. Az Ady-revizió elkésett. A magyar irodalom sebo már össze van forrva az Ady vére által. Magyar irodalom ma csak egy van és mindaz az irodalom, amely távol érzi magát az Ady által megtermékenyített irodalomtól, amely szakadékot lát a magyar irodalomban, mindaz az irodalom ma már hervadt lomb, nem irodalom, vagy nem magyar. Az Ady-revizió elkésett. Felnőtt egy magyar ifjúság, amely magáénak, jóratanítójának, jövőre való útmutatójának meri vallani Adyt, anélkül, hogy az ő szomorú testi-életét példál kivánná. anélkül, hogy a destruktivitás, az ellenséggel való cimborálás, az istentelenség, hazafiatlanság és erkölcstelenség gyanújának árnyéka is hullhatna rá, anélkül, hogy nemzeti hagyományait megtagadná, hogy Pető-

fit, Vörösmartyt, Aranyt becsülni és szeretni ne tudná.“ (A cikk azért érdemel figyelmet, mert a folyóirat a székely egyetemi ifjúság és az erdélyi fiatal írók lapja s a cikkíró egyben magának a folyóiratnak szerkesztője is.) — Szentimrei Jenő: *Erdély tróli*. Bevezetés egy írói arcképsorozathoz. 1918 december 24-én vonultak be a román csapatok Kolozsvár főterére s az erdélyiek ettől a naptól számítják az impériumváltozást. „A mi életünk ezzel a nappal fordult át egy számunkra elképzelhetetlen új világba.“ A tetszhalál akkori hónapjaiból az erdélyi hírlapok támasztották fel az ottani közéletet és irodalmat.

Irodalomtörténeti Közlemények. — 1927. 1—2. sz. Balogh József: „*Nemzet*“ és „*nemzetköziség*“ *Szent István intelmeiben*. Az „*Intelmek*“ az első Magyarországon keletkezett irodalmi publicisztikai mű. A XI. század első évtizedeiben Szent István udvarának egy kiváló nyugati képzettségű papja írta. Egyik fejezetében a mű szerzője azt a kormányzati eszmét védi, amely hazánkat a XI. században nyugati jövevényekkel népesítette be. Az idegenek beözönlésének veszedelme az egykorú s hasonló tárgyú művekben ugyanolyan közhely, aminő az Intelmek szerzőjének hospitalitása. Az idegenek e védelmével, tehát a nemzetközi elv hangoztatásával kapcsolatos az Intelmek egy másik helye, amely az idegen hatásokkal szemben a nemzeti hagyományokat védi. Így fonódnak össze intelmeinkben az európai latin irodalom közhelyei sajátlagosan magyar eszmékkel. — Szerb Antal: *A magyar újromantikus dráma*. Az idevonatkozó színdarabok lényegjegyeinek összegezése odatorkollik, hogy ezek a drámák a mese távolában állnak az élottel szemben, lényegük a mese. Éppen ezért a „magyar mesedráma“ elnevezés talán helyesebb volna, mint az „újromantikus“. E műfaj fejlődése Ejszaki Károly Cydoni almájának megjelenésétől (1855) 1896 ig tart. Gyökerei Vörösmarty Csongor és Tündé-jéig nyúlnak vissza. A külföldi irodalomból főképp Shakespeare s a spanyolok hatottak rájuk alakítólag. Mesedrámaink jelentősége, hogy a XIX. század második felének vergődő, új problémákkal szembekerült, de a velük való birkózásra még fel nem készült lelkét őrizték meg. — Trencsény Károly: *Arany János és az eposzi közvagygon*. (I.) Mindaz, amit a nagy költő Zrínyi és Tasso c. tanulmányában epikai közvagygonként szinte leltárszerűen kimutat, Arany epikai alkotásaiban is rendre föltalálható. Az értekezés további része e megállapításnak példákkal való igazolása, még pedig először a szerkezeti hatásokra nézve. (1. A propositio; 2. a dedicatio; 3. az invocatio; 4. az enumeratio; 5. az anticipatio; 6. az események időrendjének megváltoztatása; 7. az epizódok, idillek, lírai s komikus részetek; 8. átmenetek az énekek végén, fordulat-jelzések az elbeszélésben.) — Timár Kálmán: *Magyar kódex-családok*. (I.) Vargha Damján szerint a Ferences-kódexek száma: 19; a Domonkos-származásúaké: 14; pálos-ház munkája: 4; karthauzi eredetű: 2; nyolcrol nem tudjuk, milyen műhelyből kerültek ki. Ez öt csoport kiegészíthető még a premontrei és a bencés-kódexekkel. A Ferences-kódexek népes csoportjában az apácák használatára készült könyvek két alcsoportra oszthatók: Klára-szűzek és Szt. Ferenc-harmadrendi apácák részére készült kódexek csoportjaira. (Az értekezés a továbbiakban részletesen ismerteti a kódex-családokat.) — Dézsi Lajos: *Régi magyar verseskönyvek ismertetése*. VII. *A Decsi-kódex*. (I.) A M. T. Akadémia kéziratárában található régi

magyar verseskönyv tudományos leírása. — Waldapfel József: *Adalékok Balassi istenes énekeinek mintáihoz*. Balassi istenes énekeinek legfőbb forrása a zsoltár s az abból táplálkozó protestáns énekköltés. — Az Adattárban Badics Ferenc *Két kuruckori költeményt*, Gárdonyi Albert *Kisfaludy Sándor és az insurrectio* viszonyára vonatkozó leveleket közöl. — Waldapfel József szerint Gálos Rezső Legrégibb biblia-fordításunk c. tanulmányának végző eredménye (mely szerint a Bécsi-, Münchener- és Aporkódex bibliai szövegeinek fordítása a benecéseknek köszönhető) sok kétséget kelt. — Szabolcsi Bence: *Pálóczi Horváth Ádám ötödfélszáz énekének töredékes kézírata*. A M. T. Akadémia kéziratára P. Horváth Á. dalgüyteményének, az „Ó és új, mintegy ötödfélszáz ének“-nek egy töredékes, eddig érdemlegesen nem ismertett kéziratát őrzi. A töredék 40 levélből áll és széttagoltan van belevéte Horváth Magyar Áronának kéziratába. (A cikk kritikailag ismerteti a kéziratot s ezemelvényeket is közöl belőle.) — Harsányi István: *Eddig ismeretlen költemények Zrínyiről, a költőről*. Adatközlés. — Hajnal István: *Görög Demeter az Esterházyaknál*. Esterházy Pál herceg, a későbbi negyvennyolcas külügy-miniszter, tizennyolcéves korában, egy évre rá, hogy Görög megvált tőle, naplót kezdett vezetni németül. E naplóban igen rokonszenvesen emlékezik meg egykori nevelője nemes egyéniségéről. — Spencer Andor: *Schiller és Szigligeti*. Szigligetinek A világ ura c. drámája két pontban is feltűnő egyezést mutat Schiller Don Carlos-ával. — Harsányi István: *Csokonai „A reményhez“ c. versének* dallama Kazinczy szerint Kossovich Józseftől — egy ma már elfeledett zeneírótól való. — Harsányi István: *Egy Csokonai-vers sárospataki dallamának szerzője*. Orbán József A sárospataki énekár története c. könyvében (1882) följegyezte, hogy Csokonai „Forró sóhajtások“ kezdetű versének dallama Sárospatakon készült... Fogarasi János „dolgozta ki a harmónia szabályai szerint“. — Gulyás József: *A Kölceyt sirató énekhez*. A Pitroff Páltól az Irod.-tört. Közl. 1926. 240. l. közölt dal nemcsak régebb Kölcey lemondásánál, hanem a múlt század első felében általánosan ismert is volt. — Gulyás József: *Lengyel József versei*. Lengyel József „Tavaszi gondolat“ c. versét a kortársak Csokonai versei közé iktatták, de újabban kitűnt, hogy ez tévedés. — Gulyás József: *Tompa gyűjteményben kiadatlan versei*. Adatközlés. (A vers címe: „A szép Kati.“) — Hegedüs Zoltán: *Mikor gyűjtötte össze verseit Katona József?* Az eredeti kézirat nem bizonyítja, hogy Katona 1818-ban gyűjtötte össze verseit s már ekkor gondolt volna kiadásukra (mint ahogy eddig hitték). — Könyvismertetések. — Goriupp Alisz: *Irodalomtörténeti repertórium*.

Izr. Tanügyi Értesítő. — 1926. évf. 12. sz. *Emlékfüzet Bánóczi József tiszteletére*. Szegő Arnold, Harmos Sándor és Cseh Arnold cikkei mellett közli a füzet az elhunyt tudós halálát gyászoló részvétiratokat is. „Bánóczi József kettős munkával, a tudósnak és a tanárnak összefonódó munkájával, szolgálta híven, kitartóan az emberi és a magyar eszményeket és ezek közt kiváltképpen a zsidó vallásos eszményt.“

Katholikus Szemle. — 1927. évf. 3—4. sz. Bártfai Szabó László: *Széchenyi és Wesselényi barátságának első éve*. A téma anyagának gondos földolgozása Széchenyi és Wesselényi naplója alapján. — 5—6. sz. *Prohászka Ottokár*. Emelkedett szellemű megemlékezés az elhunyt püspökről és ugyan-

csak órála Csernoch János esztergomi érsek szép elnöki megnyitója a Szent István-Társulat hetvenkettedik évi közgyűlésén, 1927 június 2-án.

Keresztény Nő. — 1927. évf., 4. sz. *Prohászka-emlékfüzet.* Némethy Ernő közli az elhunyt püspök életrajzát, a szociális misszionővérek elmondják utolsó óráinak történetét, megvan a füzetben Glattfelder Gyula csanádi püspök és Schütz Antal egyetemi tanár gyászbeszéde. Bangha Béla hatásos megemlékezése s több más értékes és jellemző életrajzi adalék.

Korunk. — A Dienes László szerkesztésében Kolozsvárt megjelenő progresszív szemle 1926. évi I. évfolyamának csak tartalomjegyzéke áll rendelkezésünkre, ebből közöljük a magyar irodalomtörténeti vonatkozású tanulmányok címét: Földessy Gyula: *Ady harcai*, Hovosy István: *Kassák Lajos költészete*, Komlós Aladár: *A kivándorolt Balázs Béla*, Raith Tivadar: *A XX. század magyar irodalma.* — 1927. évf., 1. sz. Benedek Marcell: *A magyar irodalom decentralizálódása.* A világháború végéig az egész magyar szellemi élet centralizálva volt az ország fővárosában, ma, az elcsatolt országrészekre nézve, megszűnt Budapest központi helyzete. Csonka-Magyarország határain belül két ellenséges irodalmi tábor harcol egymással. A hivatalos és nem-hivatalos irodalom úgy áll egymással szemközt, ahogy azelőtt soha. De ez a kettőszakadás még csak kisebbik része az irodalom magyarországi decentralizálódásának. Az új irodalom maga is százfelé ágazódik. Ennek a belső decentralizációnak hatásai kiszámíthatatlan arányokban mutatkoznak a határokon túl is. Erdélyben is folyik a harc az erdélyiek és bánáságiak, öregek és fiatalok, konzervatívok és progresszívek, felekezeti-eskedők és ultramodernek, művészek és professzorok közt. Hogy van-e és lesz-e külön erdélyi irodalom? „A budapesti akadémikus körökhöz simuló erdélyi professzor-kritika siet kijelenteni, hogy külön erdélyi irodalom nincs és nem is lesz. En nem ennek az ellenkezőjét állítom, csak azt, hogy így nem lehet és nem szabad feltenni ezt a kérdést. Bizonyos, hogy több és több lesz az erdélyi ízü könyv, azért, mert a decentralizálódás több erdélyi tehetséges embert enged megszólalni, anélkül, hogy kiragadná a maga pátriájából és hazai közönsége köréből. Egyelőre, ha nem is külön erdélyi irodalom, de külön erdélyi, szlovenszki stb. irodalmi élet van és lesz.“ — 2. sz. Komlós Aladár: *A magyarországi magyar irodalom.* A mai magyar irodalmat két egymástól elég élesen elválasztott réteg termeli s ez a két réteg még csak nem is ismeri egymást. Két külön világú tábor él egymás mellett a magyar művelődés világában. A kritika ügye rosszul áll. „Azok a becstelen és nagyképu zagyvaságok, amelyekkel a budapesti napilapok könyvismertetés címén bolondítják jó olvasóikat s amelyekben a jóhiszemű igazságkeresésnek még a szikrája sem található meg: minden, csak nem kritika.“ Ezek után a bíráló sorra ismerteti az 1926. évi magyar könyvtermésből a progresszív szellemű írók verses és prózai köteteit. — Szentimrei Jenő: *Magyar irodalom Erdélyben.* Az 1926. évi erdélyi könyvtermés elég elfogulatlan ismertetése. — Fábry Zoltán: *A szlovenszki magyar irodalom.* Nem komoly folyóiratba való irkálás. — László Ferenc: *A sarjádó jugoszláviai magyar irodalom.* Az 1926. évi délvidéki könyvtermés helyes ismertetése. — 5. sz. Hatvany Lajos: *Egy zsidó-magyar monológja.* Részlet a szerzőnek Ady világa című előadásából; elmondta Kassán, Losoncon, Kolozsvárt, Nagyváradon és Pozsonyban az Ady-ünnepségeken. — 6. sz.

Gaál Gábor: *Egy Ady-könyv és az Ady-kérdés*. Tanulmányserű ismertetése Makkai Sándor Ady-könyvének. Az író szerint a könyv értéke az Ady vallásosságáról írt fejezet, ahol a püspök azt hangoztatja, hogy Ady az egyetlen igazán vallásos magyar költő.

Literatura. — 11. évf. 5—8. sz. Krudy Gyula: *Kálnay László*. Egy elfeledett író emlékének hangulatos felújítása. — *Költészet vagy történelem*. Egy athéni görög lap indulatos támadást intézett Herczeg Ferenc ellen azért, mert H. F. a Bizáncban a görögöket aljas embereknek mutatta be: A görög lap szerint Bizánc rossz hírbe hozza a görögséget és meghamisítja a történelmet. H. F. a *Literatura* szerkesztőségének nyilatkozott a támadásról, rámutatva arra, hogy darabjában nem a történeti események hűségét kell nyomonni, hanem a szenvedélyek, indulatok és bűnök szimbólikus megjelenését. — Ezenkívül számos könyvismertetés, irodalmi cikk, beszélgetések Babits Mihályal, Füst Milánnal, Lenkei Henrikkel, Somlyó Zoltánnal, Surányi Miklóssal, Szász Zoltánnal. Tersanszky Jenővel, cikkek Babits Mihályról, Teleki Sándorról, visszaemlékezések a régi magyar irodalmi szalonokra és régi írók időtöltésére. Számos cikk ismerteti a külföldi irodalom régibb és újabb mozzanatait.

Magyar Könyvszemle. — 1927, 1—2. sz. Hoffmann Edit: *A Nemzeti Múzeum Széchenyi-könyvtárának Magyarországon illuminált kéziratai*. (Tizennyolc hasonmással.) A magyar könyvdisztés kezdetét a Nemzeti Múzeum Pray-kódexe jelöli s így e kézirat, mely a benne foglalt Halotti Beszéd miatt egyik legfontosabb nemzeti emlékünknél, még művészeti szempontból is figyelmet érdemel. A kódex a XIII. század elején készült. Zalán Menyhért újabban kiderítette, hogy a kézirat forrásai mind nyugatra mennek vissza és hogy megírásához nagy számban használtak fel bencés műveket, ami bencés környezetre vall. A rajzok e megállapításokat művészi szempontból megerősítik. (A gazdag anyagot felölelő terjedelmes dolgozat utolsóának egy XVI. század elejéről való, hihetőleg kassai eredetű Graduale miniatürképeiről emlékezik meg.) — Zalán Menyhért: *A Pray-kódex benedictiói*. A Pray-kódex benedictiói művelődéstörténeti emlékek az Árpád-korból és felvilágosítással szolgálnak a kor lelki és szociális világának megismeréséhez. (Közelebbi vizsgálatuk azt mutatja, hogy egyházi „áldásaink“ nyugati eredetűek.) Két csoportba oszthatók. Vannak olyanok, melyek a nép lelki gondozásához tartoztak s összefüggnek az egyházi év lefolyásával, és vannak olyanok, melyek kolostorokban voltak használatban. — Ernyey József: *A Pray-kódex termőhelye és eredeti rendeltetése*. — Bíráló észrevételek Karácsonyi János „Hol írták a Halotti beszédet?“ és Zalán Menyhért „A Pray-kódex forrásaihoz“ c. értekezésekről. „Bármennyire nyomós argumentumokkal támogatja a két szerző új elméleteit, hogy közelebb hozzuk őket egymáshoz, mindenikről le kell nyesni valamit. Ha Karácsonyi cikkéből leszeliük a székesfehérvári-somogyvári kalandot, Zalánéból pedig a Beda-féle Computust „lactius e trunco floreunt“, értéket hoznak és haladást jelentenek a kódex kutatása terén“. — Jakubovich Emil: *Az Ambrózi-gyűjteményből való-e Béla király Névtelen jegyzőjének kódexe?* (Egy szövegközi ábrával.) Az újabban felkutatott adatok szerint Anonymus kódexe nem származott, sőt nem is származhatott az Ambrózi-gyűjteményből; a kódex már 1636 előtt a bécsi

császári könyvtár birtokában volt. Honnét került oda, nem tudjuk. — Hoffmann Edit: *Mátyás király könyvtárának egy ismeretlen darabjáról* értekezik. — Gárdonyi Albert: *Régi pesti könyvkereskedők.* (III.) Trattner János Tamás és utódai, Pauer János Mihály, id. és ifj. Kiss István szerepe a magyar könyvkereskedelem történetében. — Haraszti Emil: *A magyar zene történeti emlékeinek kiadása.* Valamint a nyelvtudománynak nyelvemléktárra volt szüksége, éppen úgy van szüksége a zenei tudománynak Zeneemléktárra. — Harsányi István: Adatokat közöl *Nyéli Vörös Mátyás műveinek bibliográfiájához.* — Miskolczy István: A nápolyi Biblioteca Nazionale magyar vonatkozású kézíratait, Szabolcsi Bence *Mándoki György magyar zeneelméletét,* Krompecher Bertalan pedig a vizsolyi biblia ismeretlen, 1600 körüli kiadásának újabb töredékét ismerteti. — Pukánszky Kádár Jolán adalékokat közöl Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárának III. kötetéhez.

Magyar Paedagogia. — 1927. évf., 3—6. szám. — Kemény Ferenc: *Pestalozzi Magyarországon.* A nagy svájci pedagógus hatásának első nyomai 1728-ig nyúlnak vissza. Az idevágó későbbi adatok közül említést érdemel, hogy Zsengeri Samu volt nálunk az első, aki Pestalozzi műveit irodalmunkba átültette. („Lienhard és Gertrud“, 3. köt., 1878; Pestalozzi válogatott munkái, 4. köt., 1879—1882.). — Kemény Ferenc: *A magyar Pestalozzi-bibliográfia.* Részletes könyvészeti egybeállítás.

Magyar Zsidó Szemle. — 1927. évf. 1. sz. *Emlékfüzet Bánóczy József tiszteletére.* A kegyellett szerkesztett füzetben értékes megemlékezések találhatók a kiváló irodalomtörténetíróról. Blau Lajos: Emlékbeszéd Bánóczy Józsefről, Fischer Gyula: Bánóczy József koporsójánál, Kornis Gyula egyetemi tanár gyászbeszéde a budapesti Pázmány Péter tudományegyetem bölcseleti Karának nevében, Kéky Lajos búcsúztatója a M. T. Akadémia nevében, Mosdóssy Imre gyászbeszéde az elhunyt kartársai nevében, Friedmann Dénes életrajzi vázlata. — 2. sz. Waldmann Ernő: *Madách Mózes.* E drámai mű forrása a biblia, de vannak benne részletek Madách régebbi drámáiból is. A szerző részletesen szól a Mózes műfajáról, személyeiről és nyelvéről, megállapítja, hogy a mű a színi hatás kellékeinek híján színpadon nem érhet el méltó sikert, de mint könyvdráma olvasva, mindenkor hatni fog, mert gazdagon ömlik el rajta Madách szelleme. Befejezésül közli Madách egyik kiadatlan levelét, melyet a drámaíró 1861-ben írt Nagy Ivánhoz.

Mínerva. — 1927. évf., 1—3. sz. C. H. Becker: *Gragger Róbert.* (A porosz kultuszminiszternek — a berlini egyetem nemrég elhunyt magyar tanáráról a berlini egyetem régi aulájában elmondott emlékbeszéde.) A mélyenjáró, terjedelmes tanulmányszerű megemlékezés részletes jellemzését nyújtja a boldogult tanár egyéniségének, tudományos és kultúrpolitikai szervező munkájának. Megállapítása szerint Gragger jelentősége jóval több, mint tisztán tudományos. Ameddig szellemi kapcsolatok lesznek Németország és Magyarország között, neve feledhetetlen marad. — Szeckfü Gyula: *Gragger Róbert művelődésünk történetében.* Meleghangú megemlékezés. — Thienemann Tivadar: *Irodalomtörténeti alapfogalmak.* (I.) Az irodalomtörténet, mint minden történettudomány, a XVIII. század óta, a fejlődés gondolatára épít. Kétféle fejlődést különböztetünk meg: az egyik szerves fejlődésnek, a másik szellemi fejlődésnek nevezhető. Amaz a jelenségek változását, az élő szervezet alaku-

lásának analógiájára fogja föl; a szellemi fejlődés pedig a tudatosság irányában való haladást jelent és kizárja a hanyatlás képét. A továbbiakban a szerző részletesen ismerteti a kétirányú felfogás történeti előzményeit és mai állását a német s a magyar irodalomtudomány körében.

Napkelet. — 1927. 4. sz. Gr. Klebelsberg Kuno: *A népek szellemi együttműködése*. A magyar lelket olasz kulturális befolyások befogadására különösen fogékonyra teszi az, hogy az utolsó négy században közös történeti sorsot viselve, a két nemzet pszichéje is sok tekintetben egyenlőképpen alakult. Az olasz-magyar szellemi kapcsolatok ápolása terén fontos mozzanatot, hogy a nemzetgyűlés törvényben rendelte el az olasz nyelvnek és irodalomnak kötelező tárgyként való bevezetését a magyar középiskola tantervébe. Ezt egyéb érveken kívül az a megfontolás is érthetővé teszi, hogy az olasz nyelv és művelődés beható oktatása nélkül a magyar középiskola az újkori művelődés fejlődésének igazi képét nem adhatná. (A továbbiak során a szerző mélyreható és széleskörű szellemtörténeti tájékozottsággal mutat rá az olasz-magyar kultúrkapcsolatok ténybeli adataira.)

Néptanítók Lapja. — 1927. évf. 15—16. sz. Gopcsa László: *Gárdonyi mint gyorsíró*. G. G. már kora ifjúságában foglalkozott a gyorsírással, a Szunyoghy Miatyánkjába bele is kapcsolott egy gyorsírási motívumot s még verset is írt a gyorsírásról.

Nyugat. — 1927. évf. 7. sz. Babits Mihály: *A kettőszakadt irodalom*. Válasz Berzeviczy Albert beszédére, mely a Kisfaludy-Társaság elnöki megnyitójaként hangzott el a magyar irodalom kettőszakadásáról s Ady Endrérről. Azzal a megállapítással szemben, hogy a magyar irodalom zavartalan egységét Ady és a köréje gyűlt írók bontották meg, a Nyugat szerkesztője kifejti a maga álláspontját s cáfolja a Kisfaludy-Társaság elnökének fejtegetéseit. Nyilatkozataiból legfontosabbnak tetszik a következő pont: „Ady a világ-irodalom egyik legnagyobb költője; Ady egyszersmind a magyar nemzet egyik legméltóbb büszkesége is; s aki őt bármily politikai vagy irodalmi párt-szemponatok miatt nem tudja vagy nem akarja élvezni, a legmagasabb szellemi élmények egyikétől fosztja meg magát s hasonlít ahhoz a gelfhez, aki a gibelin Dante könyvét olvasó-polca helyett a máglyára tette... De sohasem tagadtuk a kritika jogát s bizonytalanságunkkal más véleménye van Adyról s megírja: azt mi azért nem fogjuk ellenpártnak vagy éppen ellenségnek nézni; ily esztétikai véleménykülönbség nem fog oly éket verni közénk, mely miatt a magyar irodalom kettőszakadásáról lehessen panaszkodni... Egyet azonban mint emberek és magyar emberek bizonytalanságunkkal kívánhatunk mi is; és ez az, hogy legyen bár valaki munkáink esztétikai értéke felől bármely véleménnyel, emberi erkölcsünk komolyságát s hazafias szándékunk magától-értetődőségét ne vonja kétségbe. Lehetünk rossz írók s erről mindenkinek joga van ítélni; de a hazaárulás rettenetes vád s nem is irodalmi fórumra tartozik.“ — 8. sz. Schöpflin Aladár: *A kettőszakadt magyar irodalom*. Fölvívja a figyelmet arra, hogy az irodalmi megbomlás első jelei már Arany János idejében is megvoltak. Már Arany János is úgy érezte, hogy az ifjabb írók elfordulnak az őbenne megtestesülő nemzeti hagyománytól s ezzel elindította azt a gondolatsort, melyet az akadémiai kritika tovább fejlesztett és variált a mindenkori újabb nézésekkel szemben. Valójában

főlöszeges volt félni. Ami történt, az természetszerűen történt s gyökerében két okra vezethető vissza. Az egyik ok irodalmi. Az a stílus és szellem, melynek legtokéletesebb megvalósítója Arany János, őbenne teljesen ki volt fejezve és így ki is volt merítve. Ebben az irányban nem lehetett az irodalomnak több mondanivalója. Az ezután következő költőknek más irányban kellett keresniök a kifejezés új útjait s más stílusproblémákat kellett megoldaniök, hogy előtárják a magyarság átalakulni kezdő lelkiállapotát. A másik ok inkább társadalmi volt. A magyar élet lényegesen átalakult, új eszmék özönlöttek be s más világ kelotkezett a régi helyén. Az Arany János korának közös világfelfogásban összeforrott magyarságát egy olyan társadalom váltotta föl, amelyben képviselve volt a legszélsőbb konzervatívától a legszélsőbb újítóig minden álláspont. Ady és társai már egy olyan Magyarország gyermekei voltak, melyben százféle eszmék és izgalmak sűrűlöttek egymással. Így támadt az a nyugtalan líra, melynek kialakulását legkevesébbé sem lehet bajnak tartani. A magyar életben különböző vágyak, nyugtalanságok, fájdalmak élnek, baj-e az, ha az irodalom ezeket mind megszólaltatja? A kettészakadást a politika betolakodása idézte elő. Az Ady és társai ellen irányuló támadások célja mindig az volt: politikailag diszkreditálni öket. Ma is gyűlölködés és gyanú fertözi körülöttünk a közélet levegőjét.

Pászortüz. — 1927. évf. 1. sz. Várady Aurél: *Dózsa Endre 70 éves.* Meloghangú megemlékezés az érdemes erdélyi regényíróról. — Gyalui Farkas: *Ujfalvy Sándor emlékirataiból és levelezéséből.* Közli Vörösmarty Mihálynak két ismeretlen levelét 1850-ből, továbbá özvegy Vörösmarty Mihálynénak egy levelét 1856-ból. — 3—4. sz. Várady Aurél: *Az erdélyi magyar sajtó a 80-as években.* Pontos följegyzések azok számára, akik a magyarországi hírlapirodalom multjával foglalkoznak. — Valkó László: *Harsányi Kálmán.* H. K. írói munkásságának áttekintése. — 5. sz. Kiss Ernő: *Mécs László.* M. L. költői működésének jellemzése.

Protestáns Szemle. — 1927. évf., 4. sz. Németh László: *Tamási Aron.* Egyik erdélyi író erősen lírai jellegű ismertetése. — U. i. 5. sz. Németh László: *Komáromi János.* Első emlékeit a nyomor böjtjei színezik. Nem elbeszélő, inkább emlékező. Ennyire alanyi regényírót még a mi alanyi poézisunk is keveset termel. Elbeszélő modorában két szín uralkodik, vagy a fejbeszakasztó fenegyerekeskedés, vagy a meghatott széppéllátás. — Szabó Imre: *Prohászka Ottokár.* A kath. igehirdetés Prohászka Ottokárban egyszerre háromszázestendős lépést tett előre és személyében egy ideig felülmúlta a protestáns igehirdetést is. Minden könyve, különösen az „Elmélkedések az evangéliumról“, a kath. kegyességi irodalomban azért korszakalkotó, mert a hívek széles rétegeinek nyitja meg az evangéliumot. Másik könyvében, a „Kultúra és terror“-ban prófétai magasságra emelkedik, mikor lelke, mint a földrengésjelző, elkövetkező katasztrófák jövetelét jelenti be a már-már józan esztét vesztő magyarságnak. Reá hatást gyakorol a protestántizmus, s neki is megvolt a hatása a magyar protestántizmusra. — U. i. 6. sz. Németh László: *Harsányi Kálmán.* Első könyve a Tölgylevel: verses elbeszélés négy énekben. A részletek kedvessége legfőbb érdeme. Harsányi tudós költő, aki bölcselő dialógust, aforizmákat, ékköverseket ír. Jellemzők rá azok a kis drámai miniatűrök, melyek a Pater Benedek c. kötetben jelentek meg. Egy-

egy kor kis drámába gyúrva. A Kristálynőzök című regényében imponál az a férfias bátorság, mellyel 1914-ben a magyarság és Budapest helyzetét látni merete. Ellák e drámája eszmei elgondolásában egyike az új irodalom legértékesebb alkotásainak. Harsányi lírája „az ifjan borongó színektől a kultúrában dermedt színeken át a zeneiségben felolvadó absztrakciók felé halad. Legszebb verse: Az aggteleki barlangban „a magyar bölcselkedő líra ormán álló remek“.

Revue des Études Hongroises Et Finno-Ougriennes. — 1926. évf. 1—4. sz. Közli a M. T. Akadémia megalapításának százéves fordulója alkalmából elhangzott akadémiai előadásokat s ezek között Négyesy Lászlónak a magyar irodalomról szóló mélyreható tanulmányát. Egyéb, a magyar irodalomtörténetet érdeklő közleményei: Zolnai Béla: Sources italiennes d'une ballade hongroise. — Eckhardt Sándor: Télémaque en Hongrie. — Baranyai Zoltán: Robert Gragger. — Bibliographie des traductions françaises des oeuvres de Jókai. — 1927. évf. 1—2. sz. Szinnyi Ferenc: Le romantisme français et le roman hongrois avant 1848. — Thienemann Tivadar: Erasme en Hongrie. — Rácz Lajos: L'inspiration française dans le protestantisme hongrois. — Baranyai Zoltán: H. F. Amiel, traducteur de Petőfi. — Eckhardt Sándor: Voltaire, Michelet et la catastrophe hongroise de 1526.

Széphalom. — 1927. évf. 1—3. sz. Zolnai Béla: *Modern irodalmunk és az irodalomtudomány.* Sok időszerű tudományos szempontot érintő tanulmány, melynek itt csak néhány gondolatát adjuk. Az író értékelése és élvezése nem követeli az olvasótól, hogy azonosítsa magát az író világnézeti állásfoglalásával. Ady Endre életéről és erkölcsiségéről bármint vélekedjünk is, az elitélő felfogás sem menthet fel attól, hogy megérteni törekedjünk benne a zeni kiválóságait, a kor bűneit és erényeit. Mikor a magyar irodalom letért a Petőfítől kezdeményezett és Aranynál klasszikus művészetté emelkedett, de az ő epigonjainál már sablonná vált népies-reális stílusról és egy komplikáltabb stílusra tért át: ez a stílusváltozás párhuzamos jelensége volt az élet általános megváltozásának. A falusi-vidéki ember világnézetének helyébe a világvárosi-európai ember világnézete lépett. A régibb irodalmon nevelődött ízlés szembekerült egy egész sereg új jelenséggel, amit meg kell érteni. Ezek között szerepel például a szimbolizmus kérdése. Érthető, hogy a tudományos kritika eleinte idegenkedve fogadta az új kifejezési módot. Ady irracionális költészete valóságos gátszakadás volt, romantikus lázadás a régi törvénnyel szemben: felszabadulás valami alól, amit az új ízlés konvencionának és sablonnak kellett hogy érezzen. A modern irodalom inspiráló hatása alatt az irodalomtudomány is új szempontokat nyert. Sokáig Arany János halála volt a korhatár, ahol a mult végződött: ami újabban történt, azzal nem mert foglalkozni a szaktudomány. Ady zajos föllépése lejobb gurította a multnak ezt a határkövét és most már megindulhatott a 80-as—90-es évek tudományos feldolgozása. Számos költő belekerült az újjáértékelés középpontjába. A modern irodalomtudomány új dolgokat látott meg a régibb irodalom lírikusai-ban és elbeszélőiben. — Zolnai Béla: *Gragger Róbert.* Meleghangyá megemlékezés a korán elhunyt tudósról. — 4—9. sz. Szerb Antal: *Az intellektuális költő.* Párhuzam Babits Mihály és Swinburne angol költő között. — Zolnai Béla: *A janzenista Rákóczi.* A szerző Troyes város könyvtárában és a párizsi

Bibliothèque Nationale-ban hatalmas kéziratós anyaggyűjteményt talált, amely egyrészt fényt vet Rákóczi vallásos életére és olvasmányaira, másrészt magában foglalja II. Rákóczi Ferenc két ismeretlen munkájának három kéziratát, eddig ismert munkáinak öt ismeretlen kéziratát és egy ismeretlen levelét. Ennek az anyagnak filológiai módszerű földolgozását kapjuk a tanulmányban. — Juhász Gyula: *Tömörkény*. A költő megemlékezése az elbeszélőről. — A *Széphalom taglatlatjában* tudományos vita a modern irodalomról a Budapesti Szemle szerkesztőjével, Vojnovich Gézával. Zolnai Bélának ebbe a vitájába szintén belefoglalódik az Ady-kérdés, úgyhogy most már szükség volna egy olyan könyvre, mely időrendben összeállítja a modern író és a magyar irodalomtudomány viszonyának fejtegetése során eddig felvetődő kérdéseket.

Színházi Élet. — 1927. évf. 28. sz. *Költői verseny a Színházi Életben*. Incze Sándor színházi hetilapja költői versenyt rendezett. „Nos, a tizenkét költőhöz, akinek versei itt következnek, külön-külön azzal a megbízatással ment el a Színházi Élet munkatársa, hogy megkérdezze: volna-e véletlenül verse a következő szám részére? Nagyon jó lenne, tette hozzá, ha véletlenül éppen a Margitszigetről szólna a vers, vagy azzal állna vonatkozásban, hiszen a költő urak kedvenc nyaralóhelye a Margitsziget. Majdnem mindenütt sikerült a gyanútlan költőt a szó legnemesebb értelmében beugratni egy inspirációba.“ A „versenyző“ költők: Ady Endre, Babits Mihály, Farkas Imre, Juhász Gyula, Kassák Lajos, Kosztolányi Dezső, Kozma Andor, Somlyó Zoltán, Szép Ernő, Tóth Árpád, Vargha Gyula, Zsolt Béla. A tizenkét költőhöz csatlakozott a tizenharmadik, a versenyről szóló bevezető sorok szerzője: Karinty Frigyes.

Társadalomtudomány. — 1--2. sz. A Magyar Társadalomtudományi Társulat Szombathalvy György szerkesztette folyóiratában sajtóságot irodalmi vonatkozású cikkek vannak. Sz. Gy. a *Széphalom* szegedi szemlérről írt cikkében nem valami jó véleményt táplál azokról a folyóiratokról, amelyek ugyanazokat az eszményeket szolgálják, melyeket a Társadalomtudomány is köteles volna — programja szerint — szolgálni. „A jó öreg Budapesti Szemlérről“ megállapítja, hogy „az élő világhoz kevés a köze, mert ösztönzerű öregek megkötöttség miatt kevés a bátorsága“. A Napkeletről, erről az igazán talpraesetten szerkesztett, előkelő színvonalú folyóiratról írja, hogy: „A Napkelet szűk területre sáncolta el magát. Magyar tehetségeket és magyar problémákat rekesztett ki s ami ezzel jár: magyar érdekeket hagy figyelmen kívül. Amit az előkelőség és a hivatalos tetszés nyújt: a kellemes presztizst igen drágán: becses tartalom, gazdag színek, életközelség, eleven hatékonyság feláldozásával kell megfizetnie. A lehető érték önkéntes devalválása ez. Lesz-e ereje és bátorsága a Széphalomnak, hogy távoltartsa sajkáját a Nyugat ingoványaitól s azoktól a lanyha haboktól, melyeken a Napkelet hajója ring és kimerészkedve a sík tengerre, súlyosabb terhet is vállalni a szabad sodrú ár felett?“ — 3—5. sz. Némoth László: *Az Ady-pör*. „Ady nagyságát nem lehet kétségbevonni, mondja az Akadémia elnöke, kelletlenül talán, de kényszerülten s az Ady ellen szegzett „de“-k sorozatával a vissza nem nyelhető elismerés mögött. S e sok „de“ mögött ott áll az egész hivatalos Magyarország, a hazafiasság, a vallásosság és az erkölcs sziklaszirtján.

Biztos szer, mely megkönnyíti az ítélkezést... Őnekik nem kell szempontokat keresni Ady értékeléséhez. Ezek a szempontok készek és kérlelhetetlenek, a norma-ember, az iskolakönyvekben tanított honpolgár szempontjai... Csak-hogy rejtőzködnek itt másféle s nem — hivatalos társadalmak. A kérlelhetetlen szó ellen hadd vonuljanak fel Ady fegyvertársai: a heterogén had, kiket Ady különös dedikáció ordóival rendelt el a maga scrogévé. Félretolva az illetlen közberikácsolókat, álljon elő innét is egy fedhetetlen férfiú, egy Babits Mihály, akinek fáj a magyar irodalmi élet egységének a megbomlása s a leg-tulzotabb lojalitás hangján is kész a mult, sőt az előbbi századok megacélosodott és megpatinásodott álláspontja ellen. Ő, aki mint a szépség papja állt eme harcos oldalán (türelmecebben és a magyar mult alaposabb ismerőjeként), bizonyos jogos védője lesz halott barátjainak. Szíve mélyén talán undorodik a ráhárult feladattól. Mit számít a pártok bolond tusája az örök Szépség lehellete mellett s mit fog számítani Ady kurucsága vagy istentelenségó élete költeményének gyönyörű egysége mellett s egyáltalán: miért kell egy élet öncélúan kivirult virágát az idegen szempontok pergőtűzével agyon-taposni. Meg fog halni ő is és az Akadémia elnöke is s Adyból egyre inkább a sugárzó szavak nemes fensége marad, kivetkőzöttén mindabból, ami a kor hozzátapadt salakja volt... Ady körül még kavargó a háború előtti világnézetek harca, de távol e tusától egy másféle fiatalság robog másféle tusák elé s talán épp ők viszik ereklyeként szent szekrénybe rejtve, az Ady melléből kiszakított szívet... Ady nagy falat volt a magyar gyomornak, de nyugtalan ifjú emésztőnedvek már bontják, erjesztik és felszívják őt s mint úde friss vér fog tovább keringeni a magyar szervezet elmeszesedett artériáiban... A mi életünkbe beforrt Ady költeménye, az érzelmek iskolája volt számunkra... Ady Endre ma már történelmi jelenség, akinek a helyét a tulajdon gesztusai jelölik meg fellebbezhetetlenül... Ami Adyban múlandó, máris a multé, ami halhatatlan benne, ifjú szívekben esirázik tovább.“

Ungarische Jahrbücher. — 1927. évf. 1. sz. *Emlékfüzet Gragger Róbert halála alkalmából.* Közli az elhunyt irodalomtudós arcképét, életrajzi adatait, irodalmi munkáinak címjegyzékét és C. H. Beckernek a berlini egyetem aulájában tartott emlékbeszédét. — 2. sz. Ez a füzet Szinnyei Józsefnek van ajánlva hetvenedik születésnapja alkalmából. Sz. J. arcképének közlése mellett őt méltatja E. N. Setälä bevezető cikke.

II. Hírlapok.

Az Est. — 1927. évf. márc. 31. Pásztor Árpád: *Hol és milyen körülmények között született Vajda János?* V. J. születésének hiteles napja: 1827 május 7. Anyja Vaálból rokonai meglátogatására Pestre utazott s itt született a költő, akit azután hazavittek Vaátra. Keresztatyja Kulcsár István volt. Május 8. Pásztor Árpád: *Két riport Vajda Jánosról.* V. J. születésének századik évfordulóján a cikkíró kiment a Kerepesi-temetőbe, hogy megnézze a költő sírját. A sírnál nem is volt kívülről senki. Elment a csákvári szegényházba is, ott fölkereste a százéves halott költő egyetlen élő testvérét, aki a Vajdák közül még megmaradt, Vajda Gizellát. A szegény öregasszony már alig emlékszik valamire V. J. életéből. A cikkíró közli végül V. J. egyik ki-

adatlan levelét, melyet a költő Nagy Miklóshoz intézett, indulatosan panaszkodva a sajtóhibák miatt. „Beteggé tesz, talán halálos beteggé, ha nem úgy lesz kinyomtatva, mint én most kijavítottam.“

Budapesti Hirlap. — 1927. évf. márc. 27. *Ravasz László az erkölcsrédelmi rendelet körül támasztott elvi zürzavarról.* „Az igazi esztétikai szemlélet kirekeszti az érzéki ingerlés vágyát; igazi művész az élet ama részének ábrázolásánál, amelyet közönségesen erotika néven ismerünk, nem tartja céljának, hogy érzéki izgalmat keltsen. Ne feledjük, hogy itt az első lépést azok teszik, akik visszaélnék a művészet szent nuditásával, akik ürügyül használják fel a művészetet arra, hogy ez nekik jól jövedelmező érzéki feszültséget teremtsen, akik tehát a művészetből üzletet csinálnak. Meg kell védeni a művészetet azok ellen, akik prostituálják azt, nem törődve vele, hogy ily úton a leggonoszabb kerítői munkát művelik.“ — Apr. 24. *Buday Barna: Robinsonok országa.* Az író faluhelyen töltötte a husvéti ünnepeket, megnézte házigazdájának könyvtárát s lehangoltan látta, hogy mi van benne és mi hiányzik belőle. Ebből az alkalmából igen értékes vezércikket írt s panasolja, hogy már Petőfi és Arany is eltűntek a falusi házakból. „Ma már a kisasszonyoknak nincs kedvelt poétájuk. Most a filmszínészek köréből veszik az ideálokat. A tánc, a zene, meg a mozi meríti ki ifjú hölgyeink esztétikai érdeklődését; fölülük a magyar költők elmehetnek zabot aszalni. Mert kinek írjanak, ha már a női szív is bezárja előttük az ajtót. Minek is daloltok ti magyar lelket ostromló szegény fiúk?... Az új nemzedék filmsztárokban, tánc és sportmatadorokban keresi az élet hőseit, a róluk szóló híradások egész külön irodalmat foglalkoztatnak. De hol ábrándoznak a költőkről, művészekről, nagyszerű szellemi teljesítmények atlétáiról?... Ma már egy jólábú labdarúgót jobban ismernek a nemzetfenntartó munka hőseinél.“ — Jún. 16. *Bodnár István: Deák Ferenc mint poéta.* Közli Deák Ferencnek egy tréfás versét, melyet a haza bölcse Pakson írt Jozefa nénye, férjezett Nemeskéri Kiss Józsefné házában.

Magyarország. — 1927. évf. február 27. *Milotay István: A bakonszegi sűr.* Vezércikk arról, hogy Besenyei György sírja és egykori lakóháza milyen elhanyagolt állapotban van. B. Gy. sírjára csak véletlenül bukkantak rá 1883-ban s akkor a sír gondozását a biharmegyei, bakonszegi református egyházközség vállalta magára. Ma gondozatlan a sírhely s a falu csúrhéjának mocskos disznói dörgölődznek a síremlékhez. A sírhantot száraz dudvák, magas katángkórók, mérges túskebokrok koszorúzzák. „Kőrösi Csoma Sándornak a világ túlsó végén, a Himalája tövében, hinduk és angolok jóvoltából becsültebb sírja van, mint ennek a másik magyar vándornak, aki a maga szomorú útját ugyanúgy értünk tette meg, de akiért mi Bakonszegig sem tudunk elmenni.“ — Ujvárossy Fedor: *Ki a szerzője a Cserebogár, sárga cserebogárnak?* A cikkíró szerint Szathmáry Király János gömörmegei földbirtokos, úri zeneköltő, szerezte ezt a dalt 1810 körül. — Március 5. *Németh Pál: Ki írta a Sárga cserebogárt?* A cikkíró szerint ezt a kérdést már eldöntötte Szeremley Sámuel Hódmezővásárhely történetéről írt nagy munkájában. Eszerint a dal szövegét Gál Dániel hódmezővásárhelyi református lelképásztor szerezte debreceni diák korában 1815 körül s dallamát tanulótársa, Szücs Abrahám készítette. — 1927. évf. apr. 10. *Dóczy Jenő: Magyar zsidó iroda-*

lom. Ma már szinte hétről-hétre szaporodnak azok a regények, melyek magyarul vannak megírva, de minden mondatuk és egész szellemük elárulja, hogy íróikat a zsidóság külön világa érdekli. Ha szerepelnek is ezekben a regényekben itt-ott magyarok és keresztények, a főalakok kivétel nélkül a zsidók s az írók a zsidók létsorsával, problémáival, e problémák megoldási lehetőségeivel foglalkoznak. (Földi Mihály: A Halasi-Hirsch fiú, Székely Nándor: Az örök idegen.) — Júl. 14. *Hogy jöttem Szalkára.* Vezércikk a magyar nyelvű zsidó regényekről, Erdős Renée, Hatvany Lajos, Biró Lajos könyveiről. „Szomorú Dezső azonban messze túltesz mindezeket. Ő egy ötezeréves családfa magasságából ereszkedik le a szegény paraszti magyarság közé, amelynek ezeréves kis élete a kárász sorsát példázza a zsidóság elmulthatatlan és végeláthatatlan évezredcivel szemben. Szomorú azt akarja itt finoman tudtunkra adni, milyen képtelen gondolat az, hogy egy ilyen ötezeréves faji és lelki egyéniség kapituláljon, alkalmazkodjék, felolvadjon egy olyan újszülött, most érkezett jövevénynépség kultúrájában, amely még bocskorokban poroszkált a népek nagy vándorútján, amikor a zsidóság már szinte dekadensen viselte egy a görögökénél is régebb s a babyloniaiakéval egy idős kultúra dicsőségeit. Babyloniak, görögök, rómaiak, mind elmúltak körülöttünk s így fognak elmúlni ezek a bocskorosok is, mint egy epizód a zsidóság örök életében.“ — Jún. 16. Móricz Pál: *Beszélget az Arany János 88 éves vője.* Debrecenben él Széll Kálmán nagyszalontai nyugalmazott református esperes. Arany János egyetlen leányának férje s a költőnek holtig bizalmas vője. Sz. K. akkor ismerte meg első feleségét, Arany Juliskát, mikor a nagyszalontaiak 1860-ban papjukká választották. Esküvőjük 1863 nyarán volt. Leányuk, Piroška, 1865-ben született s még ez évben meghalt édesanyja. 1886-ban elhunyt Piroška is, Arany János kedves unokája. — Júl. 17. Krudy Gyula: *Rudnyánszky Gyula, aki a magyar költők közül először járt Amerikában.* Ez ugyan nem igaz, mert Kerényi Frigyes már 1850-ben bujdosott az újjvilág földjén, egyébként azonban hangulatos a cikk s benső vonásokat ad Rudnyánszky Gyula egyéniségéhez és szomorú életéhez.

Nemzeti Ujság. — 1927. évf. márc. 20. Hetyey József: *Alexander Schumacher a régi és új Magyarországról meg a magyar irodalomról.* Kopenhágában él a 73 éves dán író, Mikszáth Kálmán és Herczeg Ferenc fordítója. Az 1880-as évek közepén megtanult magyarul s azóta sok szolgálatot tett fordítói munkásságával a magyar irodalom külföldi megismertetésére. Buzgalmának köszönhető, hogy a dán folyóiratok és hírlapok állandóan közöltek magyar novellákat és regényeket. Sch. a világháború előtt körülbelül tizen-négyszer járt Magyarországon, ahol sok jóbarátja volt, így Gyulai Pál és Szily Kálmán. A Kisfaludy-Társaság is megválasztotta kültagjai közé. Első magyarországi útja alkalmával nagy meglepetés érte: „Próbáltam magyarul beszélni, de senki sem értett meg. Ha meg németül kérdezősködtem, azt a választ kaptam: Nem tudok németül.“

Népszava. — 1927. évf. máj. 15. Révész Mihály: *Ötven é.* Cikk a Népszava megindulásának félszázados évfordulóján. A Pesti Napló és a Pester Lloyd után legidősebb hírlap a Népszava. 1877 májusában indult meg, de napilappá csak 1895-ben alakult. Már volt előtte egy munkás-újság: a nyomdai munkások Typographiája, melyet 1869-ben indítottak meg a pesti nyom-

dászok. Ezt követte 1873-ban a Munkás Heti Krónika, az akkori szocialista szervezet közlönye. Ennek versenytársa lett 1877-ben a Népszava, mely köré a szocialisták harciasabb része csoportosult Külföldi Viktor vezetésével. A két párt 1880-ban kötött békét: ekkor olvadt bele a Munkás Heti Krónika a Népszavába.

8 Órai Ujság. — 1927. évf. ápr. 17. *Szigligeti Ede első szerződése.*

Közi annak a szerződésnek szövegét, melyet 1835-ben Döbrentei Gábor a budai magyar játékszín igazgatója kötött Szigligetivel. A kezdő színész negyven váltó-forint havi fizetést kapott s kötelezte magát, hogy fizetése fejében még egy színdarabot is ad ingyen az igazgatóságnak vagy ehelyett fordít két darabot. Elvállalta a balettokban és kardalokban való szerepeltetést is. „Kimondásomban a magyar nyelv grammatikai helyességére utasítottasom szerint ügyelek, a jambusok és trocheusok elszavalásában különösen vigyázok lejtésükre s nem magamtól beletoldott szavakat, hanem a verséit mondom. Harmadszori megintés után mindannyiszor maradjon benn fizetésemből egy huszas pengőben.“

Pesti Hírlap. — 1927. évf. ápr. 3. Rákosi Jenő. *Az Ember Tragédiája héberül.* A mű fordítója a héber világban Avigdor Hameiri néven ismert költő, aki mielőtt Palesztinába telepedett volna, Feuerstein Avigdor és Kova Albert néven magyarországi újságíró volt. Fischer Gyula budapesti főrabbi szerint a fordítás kitűnően sikerült s a fordító ezzel a munkával nemcsak költői léleknek adta tanujelét, hanem hazafiságának is, mellyel egykori szülőföldje iránt viseltetik. „A héber nyelv nem holt nyelv, mint az ember gondolná, él a jelenben is, számtalan ember írja és beszéli, kiváltképpen Oroszországnak, Lengyelországnak és a Keletnek milliói. Főleg ezek számára fordította Feuerstein-Hameiri az Ember Tragédiáját. Ezeknek akarta hozzáférhetővé tenni nemzeti irodalmunk o felséges művét. Ez a szándéka sikerült is, mert számtalan mohó olvasója van és a Tel-Avivi gimnáziumban, ahol a tanítás héber nyelven folyik, máris kötelező olvasmánnyá tették Az Ember Tragédiáját. Be is mutatták a jeruzsálemi színházban, ahol osztatlan sikert aratott a nagy és áhitatos közönség körében.“ — Ápr. 10 és jún. 5. Darnay Kálmán: *A táblabtró-világból.* A cikkíró érdekes adatokat közöl Kisfaludy Sándor életéhez: második házasságának történetéhez és tervezett harmadik házasságának történetéhez. — Máj. 15. S. E.: *Arany János ismeretlen kézírásai.* Arany János barátjának, Gönczy Pálnak leánya Etelka, Csiky Kálmánhoz ment nőül. Özvegy Csiky Kálmánné a cikkíró rendelkezésére bocsátott több Arany-kéziratot s ebből a cikkíró közöl is néhányat hasonmásban.

Pesti Napló. — 1927. évf. máj. 7. Pásztor Árpád: *A százéves Vajda János.* Érdekes adatok Vajda János születéséhez, Gina személyéhez, Nagy Miklós és Vajda János baráti viszonyához, Vajda házasságának történetéhez s élete végén beköszöntő nyomorához. Egyik utolsó levelében írja a költő: „Tegnap óta betegen fekszem... Orvos szükség lett volna már tegnap, el is hivatnám, de nem merem, ha nyomor volt egész életem, haljak meg nyomorban is!... Nincs egy levesrevalóm! Nem szűrnýű sors, hogy a betegség még az üvöltő nyomor is járul? Nem mehetek ki a szobából, hogy valami szép verset eladjak, de ha betegség miatt mehetnék, zálogházban a

télikabát... Koplalással gyógyítom magamat, de egy vénasszony van körülöttem, aki enni akar.“

Ujság. — 1927. évf. ápr. 30. Alexander Bernát: *Erkölcös művészet.* „Erkölcstelen művészet nincs. Mert ha erkölcstelen, nem művészet; ha művészet, nem erkölcstelen. Akit erkölcstelenséggel lehet vádolni, nem lehet művész; aki művész, mint ilyen nem alkothat erkölcstelen dolgokat... Az életben legyünk becsületesek, a művészetben fenségesek; akkor mindenkép jól járunk. Nem avégett élünk, hogy mulassunk és élvezzünk; ez az út a pokolba vezet. Ne féljünk a megpróbáltatásoktól és a velük járó szenvedésektől, mert a szenvedés az emelkedés útja mentén van és jobb emberileg szenvedni, mint hitványul elmerülni a sárban.“

Veszprémi Hirlap. — 1927. évf. 16. sz. Horváth Konstantin: *Verseghy Ferenc ismeretlen szentbeszédei.* Ismerteti V. F. hat magyar prédikációját a zirci kéziratárból. Eddig úgy tudtuk, hogy V. F. ifjúkori szabadszellemű prédikációi elvesztek; most azonban nyilvánvaló, hogy miért nem engedte meg annak idején az esztergomi hercegprímás, hogy a progresszív hajlamú szerzetes legyen a pestvárosi plébánia hitszónoka. Hozzá kell tenünk, hogy V. F. pályájának második felében szigorúan dogmatikus katolikussá lett.